

Ormos Mária

A zsidó „mentalitásról”

Egy szubjektív motívummal szeretném kezdeni szerény fejtegetésemet az úgynevezett zsidó mentalitásról. Jómagam nem-zsidó vagyok, ám kb. 13-14 éves korom óta filozemitának számítok, ami miatt sokan zsidónak is tartottak, vagy ma is annak néznek. Lehetséges, hogy most éppen ezért állok itt. A nem-zsidóság pusztán tény, amely magyarázatra nem szorul. De mitől lesz valaki filozemita? Feltételezhető, hogy a holokausztnak nevezett rettenet rázta meg annyira, hogy megértéssel forduljon a zsidók felé, és ebben vélhetően meg is található a válasznak legalább egy része, de hinni vélem, hogy a válasznak van egy másik része is. Ez pedig éppenséggel a mentalitással függ össze.

Mindenesetre ma is bennem él a megdöbbenés, amit gyerekként átéltem az első sárga csillagok láttán az utcán, és ami elfogott, amikor az apámat életemben először és utoljára sírni láttam, amikor a nyilasok zsidókat hajtottak a Duna felé. Azóta pedig minden ellenérzésem és belső tiltakozásom ellenére kénytelen voltam történésként megismernedni e történet legmélyebb bugyraival is, és aki ezt az utat szellemileg végigjárta, több mint elegendő okot találhat arra, hogy filozemita legyen. A holokauszt, vagy ahogyan a nemzetiszocialista zsargonban elnevezték, az *Endlösung*, valóban cezúrát jelentett az európai és részben a világtörténetben. Az emberi történetről nem lehet úgy gondolkodni a holokauszt után, mint előtte.

Mi több, arra is rá kellett jönnöm, ami már lényegesen tovább tartott, hogy a nemzetiszocialista népiirtás nem ugyanannak a logikának engedelmesskedett egyfelől a zsidók, másfelől az összes többi célkeresztbe vett csoport, nép, nemzet esetében. Magyarországon tipikusan a cigányok üldözését szoktuk emlegetni – érthetően, mivel ebben az országban a zsidók mellett őket érte a legnagyobb sérelem. A nemzetiszocialista elmélet, a *Weltanschauung* és a gyakorlat azonban mások kiirtására, illetve létszámuk alapos csökkentésére is kiterjedt. Hitler a *Mein Kampf*-ban a teljesen feleslegesnek, tehát megsemmisítendőnek tartott „fajok” között említette a feketéket és az ázsiaiakat is, nem nyilvános beszélgetéseiben pedig többször fejtegette, hogy miért és milyen eszközökkel, praktikákkal akarja arra a mértékre szorítani a „keleti” népek lélekszámát, hogy egyfelől teret nyerjen sok millió germán betelepítésére, másfelől azonban tartósan biztosítsa azt a kiszolgáló hadat, amely megtermeli az élelmiszer nagy részét, biztosítva így a németek és germánok további szaporodását, és felhossa a bányákból azok kincseit. Az utóbbi manőver kiterjedt a lengyel, a balti, a fehérorosz, az ukrán és az orosz népre. Mindez nem maradt meg az elvek szintjén, hanem gyakorlattá vált. Az *Einsatzgruppen*-ek a Lengyelország elleni hadjárat előtt állították lábra, és tevékenységi körük a zsidók mellett kiterjedt arra is, hogy eltávolítsák és megsemmisítsék a

lengyel állami, politikai és értelmiségi vezető csoportokat. Ugyanezt a műveletet a Szovjetunió területén csak azért nem tudták nagyobb méretekben lebonyolítani, mert Sztálin éppen ezeket a csoportokat evakuáltatta.

Ha ez így van, akkor miért állítható, hogy a zsidók elleni náci hadművelet mégis alapvetően különbözött minden mástól? Az eltérés lényege abban állt, hogy Hitler és más nemzetiszocialista ideológus a feketéket, az ázsiaiakat, a cigányokat, a szlávokat mélyen megvetette, gyengéknek, államalkotásra képteleneknek, kulturálatlanoknak tartotta, olyanoknak, akik nem osztanak és nem szoroznak, akik a történelemben nem vagy csak nagyon kevésbé hagytak nyomot, akik az európai fejleményeket nem vagy csak nagyon kevésbé befolyásolták, akiket tehát sem irigyelni nem lehet, sem félni nem kell tőlük. Ettől gyökeresen eltért a zsidók megítélése. Ha állammal nem is dicsekedhettek évszázadok óta, azt semmiképpen sem lehetett állítani, hogy ne vettek volna részt, még hozzá nagyon is alaposan az európai történet és azon belül a kultúrtörténet alakításában. E részvétel egyszerűen ténykérdés, amit Hitler, valamint Alfred Rosenberg a maga „Mythos”-ában még alaposan fel is nagyított. Az ő történeti interpretációjuk szerint ugyanis a klasszikus görög-római nagyság, valamint a még „tisztá” és hősiesség és a nemzetiszocializmus megjelenése között egy hosszú „középkor” húzódott, amelyet pontosan a zsidó beavatkozás, a zsidó szellem eluralkodása rontott meg, és tett olyan nyomorulttá, amilyennek szerintük mutatkozott.

Miben állt a zsidó „megrontás” lényege? Ismeretes, hogy a nemzetiszocialista „világ szemlélet” központi eleme az erő filozófiája, amely szerint örök természeti törvény, hogy az erősebb felfalja a gyengét. Ez az emberi történet egyetlen motorja, amely legfeljebb eszközeiben változik, lényegében azonban az igazi szabályozó az emberek életében. Ehhez már csak azt kellett elhinni és elhítenni, hogy aktuálisan e képességet leginkább a germánok és azon belül a németek őrizték meg, és máris készen volt a teória, amely szerint kényük-kedvük szerint járhatnak el az alsóbbrendű népekkel, és egyedül ők érdemlik meg a nagyteret Európában, ahol még azok felett is uralkodhatnak, akik az árja csoportba tartoznak ugyan, de nem germánok. Nos, a náci elmélet szülőatyjai szerint e szép és egyszerű törvényt a zsidók kezdték ki és forgatták ki értelméből.

A sort a Saulusból Paulusszá átkeresztelkedett apostol nyitotta meg, aki Hitler szerint abban volt vétkes, hogy az elesettek és a gyengék pártjára állt, és ezzel megalapozta azokat a keresztény tételeket, amelyek szerint Isten előtt minden ember egyenlő, a felebarátot, még hozzá minden felebarátot szeretni kell, szamaritánus módjára kell viselkedni és így tovább. Ezzel a keresztény tanítások minden humánus vonását egyszerűen zsidó trükké minősítette, hogy azután hasonlóan értelmezze a felvilágosodás korának eszméit, majd azokat a szocialista-szociáldemokrata, megint csak a nyomorultak és védtelenek oldalán felmerülő gondolatokat és teóriákat is, amelyek a 19. században jelentek meg. Az utóbbit megkönnyítette számára, hogy ezek legjelentősebb képviselője, Marx Károly zsidó volt, és ezért el lehetett feledkezni a hasonló gondolatok egész soráról, amelyeket őt megelőzően, illetve követően nem-zsidók fogalmaztak meg. Voltaképpen el kellett feledkezni még Aquinói Tamásról, valamint a keresztényszocializmus megjelenéséről is, amit nyilvánvalóan nem lehetett a zsidók nyakába varrni, ha csak nem éppen Pált tették mindezért felelőssé. Végeredményben a nemzetiszocializmus interpretációja szerint e bizonyos hosszú középkort, a romlás korát az elsőtől a 20. századig lényegében véve a zsidók határozták meg.

A megrontás lényege pedig abban állt, hogy bevitték a közgondolkodásba, mi több a hétköznapi életbe és a politikába az emberi egyenlőség, a szabadság, a védelem, a szociális és mentális gondoskodás elvét, ami a nemzetiszocialista alapelvvel összeegyeztethetetlen volt. Mindez természetesen monstruózus túlzásnak nevezhető, mivel a keresztény gondolkör kimunkálásán sokan fáradoztak, a humanizmus és a felvilágosodás korának számos nem zsidó nagysága volt, és a szocialista elveket zsidókon kívül nem zsidó franciák, németek, olaszok, spanyolok, oroszok stb. is alakították. Mindazonáltal valamiben Hitlernek és más nácioknak mégis igazuk volt. Igazuk volt abban, hogy Európában szinte minden jelentős szellemi fordulat, szinte minden új gondolat születésvidékén találni zsidókat. Sőt a tétel a 19–20. század esetében alaposan kiterjeszhető. Ekkor ugyanis az új gazdasági ágazatok – a nagyipar, a világkereskedelem és egyáltalán a kereskedelem, valamint a bankhálózatok – megteremtésében, a merőben új kapitalista berendezkedés munkálataiban szintén ott találni a zsidókat,

hogy megjelenjenek a művészetek és a tudományok élvonalában is.

Érdekes módon maga Hitler a gazdaság elzsidósításáról keveset beszélt. Néha emlegette ugyan, hogy a zsidó nagytőkés a zsidó munkásvezérrel kart karba öltve nyomorgatja a szerencsétlen munkás páriát, de a zsidó tőke rendszeres támadását ráhagyta a *Stürmer* c. lapra. E viszonylagos mérsékletnek a mélyén vélhetően az állt, hogy – ellentétben többek között Magyarországgal – a német kapitalizmus döntően német volt. Ezzel szemben élesen támadta Hitler a zsidók által megfertőzött kulturális vonulatot az irodalomtól a képzőművészetten át a zenéig, hogy helyet adjon annak az igazi „germán” szellemnek, amely a festészet és szobrászat terén nem sokban különbözött a szovjet proletár modelltől.

Ellentétben tehát a fekete, a cigány stb. alsóbbrendű fajokkal, a zsidókat nem lehetett egyszerűen gyengéknek, jelentékteleneknek tekinteni, akiket, miként Hitler szerette emlegetni, fel lehet falni, miként a macska felfalja az egeret. A zsidók a náciak szemében szerfelett ellenállóknak és a maguk módján erőseknek bizonyultak az évszázadok folyamán, és nagyon is tartani lehetett attól, hogy továbbra is annak bizonyulnak. Hitler valójában egyetlen gyengéjükben bízott, abban, hogy képtelenek az önálló államalkotásra. A *Mein Kampf* és a kiadatlan *Zweites Buch* írása idején még ehhez fűzte azt a reményét is, hogy a német erő, konkrétan a hadsereg, rövid idő alatt el tud banni Oroszországgal. Kifejtette, hogy a bolsevikok balga módon eltávolították az állami életből azt a germán eredetű csoportot, amely Oroszországból egyáltalán államot kreált, és az államiságra képtelen zsidókat vontak be a vezetésbe. Oroszország ezáltal egy gölemmá vált, amelyet elegendő megpöccinteni, hogy összeomoljon. Miután viszont a keleti hadjárat során kénytelen volt rájönni, hogy a ravasz keleti „fickó”, ez a modern Dzsingisz kán, akit Sztálinnak hívtak, mégiscsak képes volt megszervezni egy nagyon is kemény államot és lábra állítani egy hatékony hadsereget, a reményét az angolszász gyengeségbe vetette, amelyet számára a Rooseveltet és Churchillt körülvevő és befolyásoló zsidó „bagázs” magyarázott volna meg.

Mindent összevéve ezt a valóban felfedezhető, de mértéktelenül eltúlzott zsidó hatékonyságot, ha úgy tetszik, szellemiséget nem lehetett semmibe venni. Ez magyarázza, hogy a zsidó

„fajjal” azonosított szellemiség elleni harc minden más elébe került és minden másnál eltökélettebb, kíméletlenebb és következetesebb irtóhadjáratba torkollt. Ismeretes módon sokan feltették a kérdést, hogy vajon volt-e a zsidók elleni náci hadjáratnak előre megírt forgatókönyve, vagy pedig – mint többen állítják – az csak úgy, mintegy automatikusan következett be a mindenkori helyzet alakulása szerint. Erre a kérdésre – azt hiszem – úgy lehet válaszolni, hogy a holokauszt a nemzetiszocialista mozgalom eszmerendszerébe kezdettől fogva be volt kódolva, a megvalósítása viszont valóban idomult, alkalmazkodott a változó célokhoz és helyzetekhez.

A változékonyság miatt vélték egyesek Hitlert teljesen nihilistának, olyan politikusnak, aki valójában semmiféle elvvel nem rendelkezik, hanem csak propagandát űz bizonyos szlogenekkel. Antiszemita kirohanásai azt a belpolitikai célt szolgálják, hogy felmutathassa az „egyetlen” ellenséget, amelyre szerinte az ostoba tömegnek szüksége van ahhoz, hogy behunyt szemmel kövesse a zászlót. Erre a célra a zsidók jól megfeleltek, mert ha szélesebb körű antiszemitizmus a német tömegekre nem is igen volt jellemző, a zsidókat azért senki sem szeretete, s ráadásul ebben az országban oly kevesen is voltak, hogy sem a gazdaságban, sem más téren nem okozhatott nagyobb felfordulást, ha kitaszítják őket a társadalomból és az államból. Ráadásul Hitler az 1930-as évek elején még azt hitte, hogy a németországi zsidók életével megszarolhatja a világ gazdag zsidóságát, és úgy tűnik, hogy e várakozása még jó ideig kitartott. Feltevésében, mint tudjuk, végül csalódnia kellett. Mindemellett ebben az időben még olyan kijelentéseket is megengedett magának, miszerint „tiszta” zsidó faj voltaképpen nem létezik, ám a zsidókérdés napirenden tartása hasznos a politika számára. Ennyiben tehát azt mondhatjuk, hogy Hitler valóban latolgatott, az általa felplankolt zsidókérdéssel manipulált, vagyis taktikai eszközként (is) használta, és az *Endlösung* forgatókönyve csak fokozatosan alakult ki.

Mindazonáltal a náci antiszemitizmus – már az előzőekben mondtak szerint sem – állt és nem állhatott ennyiből. Amikor Hitler már lényegében világosan látta, hogy a vég közelít, amely nemcsak az eltervezett nagy Germán Birodalom álmát teszi semmivé, de saját életének is a végét hordozza magában, mintegy számvetést készített, és a kudarc okairól általa kialakí-

tott gondolatait lediktálta Martin Bormannnak. Ebben a szövegben, amely *Politikai testamentum* címen látott utóbb napvilágot, saját felelősségét mindössze abban jelölte meg, hogy túlzott bizalommal viseltetett olyan gazfickókkal szemben, mint amilyenek Franco és Pétain bizonyult, és nagyobb erőt tulajdonított Mussolininak, mint amilyenel tényleg rendelkezett. Tudnia kellett volna, hogy a spanyolok, a franciák, az olaszok nem germánok, s ezért semmi jó nem várható tőlük. Egyébként viszont a nagy cél a sokoldalú árulásnak lett az áldozata. Ez idő szerint a Führer elsősorban a hadsereget vádolta árulással. E végső elszámolás során még egyszer kitért a zsidókérdésre is, amiről itt a következők olvashatók: „Zsidó fajról nyelvi könnyebbség kedvéért beszélünk, mert a szó igazi értelmében és genetikai szempontból nincs zsidó faj.” Ezzel szemben létezik egy „spirituálisan homogén” zsidó szellemiség. „A zsidó faj mindenekelőtt egy mentális faj.” És „egy mentális faj, ez valami szilárdabb és tartósabb, mint egyszerűen egy faj”. – Mondta ezt Hitler 1945 februárjában, amikor már több millió zsidó lelte halálát az ő „nyelvi okokból leegyszerűsített” faji szempontjai miatt.

A zsidó mentalitásnál tartunk tehát, annál a mentalitásnál, amely ellen harcolva a nemzetszocializmus minden áron ki akarta irtani az európai zsidóságot, és annál, amely a náciák által előállított botrány mellett egy filozofitát filozofitává tehet. Már csak azt kellene tudnunk, hogy miben is állt ez a mentalitás. Azon túl, amit a nemzetszocialisták és nyomukban mások is megfogalmaztak, és amiben benne rejlett az igazság egy magja is, mit lehet erről a bizonyos mentalitásról elmondani? Másként, kissé provokatívan azt is kérdezhetnénk: hogy mi baj volt folyton a zsidókkal mindenki más szemében, aki csak érintkezett velük? Miért könyörögték ki magukat a babiloni fogságból, miért menekítette el Mózes a zsidókat, vagy legalább jó részüket Egyiptomból, miért intézett Róma többször is támadást a Templomuk ellen, miért pusztította el azt végül, miért szorultak Rómában a Trasteverére, máris megalkotva a későbbi gettók modelljét pontosan ott, ahol a mai napig a legtöbb római zsidó él, miért mészárolták le nagy részüket Alexandriában, miért szóródtak szét a Római Birodalom területén oly mértékben, hogy még Pannóniába is jutott belőlük? A kérdéseket még sokáig lehetne folytatni, amíg csak eljutnánk napjainkig.

Nem kétséges, hogy eredetileg a zsidók etnikai egységet alkottak, de a problémáik nem e ténnyel álltak kapcsolatban. A régmúltban létük biztosításáért harcoltak ugyan, mint mindenki más, voltak konfliktusaik, mint minden népnek vagy törzsnek, sajátosságukat azonban legfeljebb az képezte, hogy kicsinységük ellenére szívós ellenállást tudtak kifejteni, a nagy birodalmak hatóterében a legnagyobbat és az egyedül hatékonyat, de ez végeredményben néhány más etnikai csoport esetében is előfordult. Az igazi problémák azzal kezdődtek, hogy a zsidók bemutatták szellemi frissességüket és zsenialitásukat azzal, hogy elsőként kialakították az egyistenhitet egy olyan világban, amelyben mindenütt több bálványt imádtak, illetve több istent tartottak számon. Ezzel a szellemtörténet legnagyobb vagy legalábbis egyik legnagyobb fordulatát hajtották végre. Az egyistenhit ereje elsősorban abban állt, hogy – éppen az ezzel szemben álló ellenséges környezet reakciója miatt – hallatlanul nagy kohéziós energiát biztosított, a hátrányát viszont naponta érezkelni lehetett abban, hogy az egyszerű, mintegy szokásos konfrontációk kiegészültek a másik oldalon egy vallási, ha úgy tetszik, ideológiai alappal.

A vallási-ideológiai szembenállás mit sem csökkent azáltal, hogy az egyistenhit keresztény változata megszületett. Jóllehet e változat a zsidók földjén alakult ki, és mind az alapítók, mind az őket követő őskeresztények sorában legtöbben a szegény zsidók voltak, ők annak mértékében, ahogyan a kereszténység a birodalom területén terjedt, mind jobban eltűntek, felszívódtak, míg a zsidó közösségek nagyja Jézus megváltó voltát nem ismerte el, nem követte tehát a kereszténység normáit. Az ősi, megtartó hitvilágot viszont a zsidók átmentették, és ettől kezdve hosszú évszázadokon át ez a hit és a tetteit tartalmazó „Könyv” volt az a részben látható, részben láthatatlan kötelék, amely a zsidókat, akár anélkül, hogy tudtak volna róla, összekötötte Marokkótól Ukrajnáig. Ehhez kapcsolódtak a szokásaik, ez határozta meg az életmódjukat, ez különítette el őket mindenki másától, és ugyanez tette az európai népeket bizalmatlannokká velük szemben. Hozzájött ehhez azután a pápaság anatómiája, amely a kereszténység nevében nyilvánosan megbélyegezte a Krisztusgyilkos zsidókat, valamint pogány vallásukat, hogy azután már a nyilvános megbélyegzésüket is követelje valami olyan látható jellel – nevezé-

tesen sárga folttal –, amely mindenki számára egyszerűen láthatóvá teszi, hogy nem tisztességes földi halandó, aki azt viselni kénytelen.

Miközben a póri nép saját született idegenkedése és az egyházi buzdítás következtében kezdte minden bajának okát a számára érthetetlen zsidókban keresni, és mindenféle rémtörténeteket talált ki a rovásukra, amelyek köréből a vérvadás mesék még a 19. század végén, sőt a 20-ban is fel-felbukkantak, a királyok, fejedelmek és más nagy urak másféle játékokat játszottak velük. A zsidók már nagyon korán, még a Római Birodalom kereteiben élve számos olyan ismeretet szereztek, amilyenekkel mások nem vagy jóval kevésbé dicsekedhettek. Az ősi hazában élők ugyan jórészt pásztorok voltak, állatot tenyésztettek, halásztak vagy más természetközeli foglalkozást űztek, azok azonban, akik elkerültek a birodalom más provinciáiba vagy egyenesen Rómába – földjük nem lévén – kézművesek lettek, kereskedtek, nem ritkán a korabeli világkereskedelemben is bekapcsolódtak. Ennek következtében egy proporcionálisan nem jelentéktelen részük megismerkedett a pénzzel, sőt a különféle pénzekkel, megtanulta azokat átszámítani, kezelni, növelni, egyesek közülük több nyelvet megtanultak, és mivel a Könyv nagy becsben állt náluk, egy részük nemcsak írástudó volt, de érdeklődött minden szellemi termék és minden új gondolat iránt.

Azoknak a zsidóknak egy része tehát, akik Európa különböző országaiban megjelentek, már nem volt híján az ismereteknek, amelyekre egyes királyok és fejedelmek igényt tartottak. Az alantas játék pedig abban állt, hogy miután a zsidókat megbízták a pénzzel kapcsolatos különféle feladatok ellátásával, amit végrehajtva közülük többen óhatatlanul meggazdagodtak, valamilyen ürüggyel kifosztották őket és elkergették az országból, hogy azután a folyamat előlről kezdődjön, mert a pénzügyek kezdtek rosszul állni, és a zsidókra mégiscsak szükség volt.

Közben szinte törvényszerűen ismétlődtek bizonyos sztereotip tragédiák. Várni lehetett szinte, hogy járvány vagy aszály, egyáltalán rossz termés idején mészárlás vagy legalább zsidóellenes atrocitás veszi kezdetét, fel lehetett készülni rá, hogy az amúgy is ellátatlan vagy rosszul ellátott keresztiesek bennük látják a pogányt, és kifosztják vagy egyenesen felkoncolják őket, és azt is számításba kellett venni, hogy a királyság, amely befogadta, egyszer csak szintén kifosztja és elűzi őket a területéről. Minden-

nek eredményeként a zsidó mentalitásba beépült az üldözöttség érzése, de egyúttal a mindenkori problémák megoldására irányuló készség is. Akarták vagy nem, állandóan arra kényszerültek, hogy új utat keressenek, új – legalább átmeneti – hazát találjanak maguknak, új környezetbe illeszkedjenek, már amennyire a környezet ezt egyáltalán lehetővé teszi, új kapcsolatokat építsenek és új nyelvet sajátítsanak el. A megértés és a megértetés, a szó és az írás jelentősége az eredetén messze túlnőtt, és létfontosságúvá vált, hogy a zsidók, de legalábbis a vezetőik e képességekkel rendelkezzenek. Másként nem számíthattak túlélésre.

Addig-addig, amíg a pénzügyekben és a kereskedelemben jártas, írástudó zsidók egy része megérett arra, hogy a hirtelen kibontakozó új, modern gazdálkodási ágak megteremtőinek az élvonalában foglaljon helyet. Problémamegoldó képességeinek hála ezt hallatlan gyorsasággal meg is tette. Mivel azonban az alapozó kapitalizmus az új rendszer fonákját jobban felmutatta, mintsem leendő előnyeit a társadalom széles rétegeire nézve, az írástudó és az új jelenségek iránt fogékony zsidók egy másik része a kontesztáló mozgalmakhoz kapcsolódott. Egy harmadik, ugyancsak művelt és nyitott csoport pedig nagy szezletet hasított ki magának a sajtóból (amely ekkoriban fejlődött ki hatalommá), valamint a kultúraszervező és -irányító pozíciókból. A folyamat normálisnak volt tekinthető, és lényegében véve normálisnak is tekintették egészen addig, amíg a kevésbé felkészült, az új feladatokat idegenkedve fogadó rétegek nem kezdték a kialakult helyzetet igazságtalannak tartani.

A viszonylagos béke idején az európai zsidók elit csoportjainak esetében a látható választóvonalak – ruházkodás, étkezési és más életmódbeli szokások – ha teljesen nem is tűntek el, de tűnedeztek, s ha a vallás kérdésében a falak meg is maradtak, a sajátosan „nemzeti” és a speciálisan zsidó kultúrát már nem vagy alig lehetett elkülöníteni. A zsidó kultúra a nemzeti kultúra része lett. Hitlernek és a zsidótörvényeknek, végül a holokausztnak kellett jönnie ahhoz, hogy megpróbálják abból újra kimetszeni. Végző fokon a magyarországi „népi” és „városi” kultúra őshonos, respektíve zsidó értelmezése is mesterséges volt, lévén, hogy igen sok nem zsidó író és költő volt városinak (urbánusnak) tekinthető, még ha igaz is, hogy a népi írók között zsidó valóban nem akadt.

Am majdnem ugyanabban az időben, amikor az európai államokban végbement az államreazon által megkövetelt emancipálás, ami azonban csak a nemzeti és a zsidó rétegek kiegyezését jelentette, és nem verhetett igazán gyökeret, mivel a „kis-zsidók” nagy tömegeit jószerével nem érintette, egyúttal elkezdődött a hisztérikus, ezúttal már új alapokon kibontakozó antiszemita hullám. Az ősi és sokféle – másság alapú, vallási, egyházi – antiszemitizmus és a 18. század óta fabrikált fajelmélet összefonódott, és ebben már a zsidók első számú közellenségként jelentek meg. Végül ez az önérdek, valamint politikai számítás alapján gerjesztett hullám torkollt bele a nemzetiszocialista irtóhadjáratba. Ebben az időszakban, amelyet a Dreyfuss-per, a tiszaszilári ügy, az oroszországi progromok, a numerus clausus, Magyarországon a zsidóverések és -gyilkosságok kísértek, máris felmutatta a zsidó mentalitás egy további, mondhatnám talán: önveszélyes oldalát. A zsidó vezetők nagy része vaknak és végtelenül naivnak mutatta magát, és ráadásul bizalmát még akkor is megőrizte, amikor már megszületett a németországi, majd az olasz, a magyar és a többi zsidótörvény. Ők, akik évszázadokon át szinte szüntelenül menekültek,

ezúttal nem készültek fel sem az önvédelemre, sem a menekülésre. Végtelenül bíztak abban, hogy a nemzet, amelyet magukévá fogadtak, az állam, amely őket befogadta, a társadalom, amelyet – úgy hitték – képviselnek, végeredményben szintén a magáénak tekinti őket.

Nos, mindent összevéve azt gondolom, hogy a holokauszt rettenetén kívül az általam jellemzett zsidó mentalitás, szellemiség az, amiért a zsidókat tisztelni lehet. Persze nem minden zsidó osztozott e mentalitásban, hiszen ismerhetünk megrögzött dogmatikus és akár idegengyűlölő, tradicionalista zsidót nem is egyet, mégis azt hiszem, hogy ha vannak egy-egy kultúrára nézve jellemzőnek tekinthető vonások, és miért is ne lennének, akkor a humanitást, a másik tiszteletét, a liberális észjárást, az újítási szellemet, a nyitottságot, a tanulni vágyást, a tanulékonyt és legalábbis a közelmúltra nézve egyúttal egy önveszélyes óvatlanságot a zsidó mentalitás pregnáns vonásainak tekinthetjük. A holokauszt idézte elő, hogy a naivitást felváltotta a megbántottság érzése mellett a bizalmatlanság, mint e mentalitás új vonása. A többi viszont – amennyire meg tudom ítélni – változatlanul megmaradt.

Mezei András

Hol vagy otthon?

Alázatod, mely néha fölemel,
hiúságod, mely mindig megaláz –
Ahol az arcod megsemmisül
ott vagy honn, itt vagy kinn,
önmagadban lenn,
kékellő ideghálóban lengő
lélekkel,
minden kis csip-csup ügyedben
megszégyenülten mindabban
ami idevalósi,
itt ráng a tested ezen a földi
magasfeszültségű árammal teli
örök, auschwitz kerítésen
könyörögsz némi figyelmet,
szeretetet, mely ide temet,
ahol az utolsó
zöldellő földi fűszál is
te vagy.